

Els silencis vergonyants de la guerra de Croàcia

L'heroi que no volia morir

Eduardo Flores era periodista, però l'agost de 1991 va deixar de creure en la neutralitat informativa. I des de les files de la Guàrdia Nacional va defensar Laslovo, un poble d'Eslovàquia que ha esdevingut, junt amb Vukovar, pedra de toc de la política del govern croat.

Jorge Eduardo Rosa Flores. Pare hongarès d'origen jueu. Mare espanyola nascuda a Bolívia després de l'exili de 1939. Naix a Santa Cruz (Bolívia) el 31 de març de 1960. No hi ha gaire més fitxa. La resta és privat. Escola dels jesuïtes, Universitat de Barcelona... retalls tot just insinuats. I un cert esperit bèl·lic. Servei militar en cossos especials, alistament voluntari al Tshal, l'exèrcit israelià. Poca cosa més. Eduardo Flores no cedeix la seva memòria personal a les desenes de periodistes que se li han acostat, morbosos i desconcertats, a preguntar-li com es va atrevir a deixar de ser neutral, quan el 26 d'agost de 1991 va formalitzar a la ciutat d'Osijek el seu ingrés en la Guàrdia Nacional. "És obvi, és l'únic que interessa". Els seus ulls, petits i brillants, s'encaren amb els tòpics. "He deixat la neutralitat, no l'objectivitat". Ja no sap si val la pena, però almenys s'explica.

Dos anys com a segon corresponal de *La Vanguardia* acreditat a Budapest i Tirana, sota el mestratge d'un gran corresponal, Ricard Estarriol, el català que més sap sobre l'Europa central. El 25 de juny de 1991 l'enviaven a cobrir els esdeveniments relacionats amb les declaracions d'independència d'Eslovènia i Croàcia. Estarriol faria les anàlisis, Flores treballaria el conflicte en directe. Arribava amb les seves camises florejadades, les ulleres de sol, pensant trobar un local on es pogués ballar salsa. Però no tenia cap intenció de convertir-se en hoste permanent de l'Hotel Intercontinental. Tenia una tasca a fer lluny de les moquetes. "Sempre m'he considerat més apte per a un periodisme d'acció, àgil". Hi havia un front que calia cobrir.

Primer, a Eslovènia. "Encara recordo els cossos cremats dels joves reclutes que l'exèrcit iugoslau hi va enviar a morir". La mort se li començava a clavar entre les ulleres de sol. Però va mantenir la distància. Després, Croàcia, "una guerra dife-

rent". Del tot: "Vaig conèixer massa gent en massa poc temps". Fets concrets: "Em van trotejar sis vegades, des de pistoles fins a avions. Al juliol vaig ser durant tres dies hostatge dels *cemics* a Trepinja. Em van maltractar, però no m'han agradat mai els periodistes que fan protagonisme, així que ni ho vaig escriure". Preferia escriure la veritat, "el que passava". Així de clar: "Jo mai no vaig ser neutral, em va bastar una setmana i mitja per adonar-me del que passava aquí". Tant se'n va adonar que un dia d'agost va començar a llegir el diari per les necrològiques i s'hi va anar trobant amics.

El 24 d'agost un altre amic, un càmera de la televisió croat, moria mentre filmava davant d'una caserna. Flores va formar part d'una comissió de periodistes que volien comprendre per què ells eren un objectiu que calia abatre. El coronel Ivanovic, de la guarnició d'Osijek, els va respondre amb un comunicat precís: pensaven disparar contra qualsevol periodista que es trobés al costat d'efectius de la Guàrdia Nacional o la policia croata. La decisió de Flores va ser simultània: "Si ells disparaven, jo dispararia". El mateix dia anava a veure Vladimir Glavas, el cap de la defensa d'Osijek, i li demanava un uniforme i un fusell. Trencava amb tot. Fins al punt que, al setembre, ja no podia reconèixer la seva imatge en el mirall. Es palparia el rostre i descobriria que Eduardo Flores s'havia fet gran. Després vindria Laslovo. Perdria tota innocència. Laslovo, un nom arrapat, com una sangonera, en la seva consciència.

Un poble de 3.000 habitants entre Osijek i Vinkovci, habitat en un 96% per hongaresos, seria la primera destinació de Flores. Parlava prou bé l'hongarès, una manera d'integrar-se ràpidament en la defensa d'aquella àrea. Però entremig, gairebé per lliure, va col·laborar en els combats que a mitjans de setembre van alliberar Osijek de l'exèrcit federal. Després, ja no es mouria de Laslovo. Fins que a mitjans de no-

vembre l'exèrcit iugoslau guanyava la partida i conqueria el poble. En poques setmanes, una comunitat amb voluntat de supervivència i un grapat de guàrdies nacionals que protegien "quatre cases i dos quilòmetres de front" es convertirien en un exemple de resistència per a tot Croàcia. Afegint-hi el famós ex-periodista Eduardo Flores, Laslovo prometia ser el segon comici bèl·lic de la tardor croata. Després, és clar, de Vukovar.

Els candidats a l'heroisme havien decidit crear, el passat 3 d'octubre i sota l'habitual banda sonora dels morters serbis, una mena de brigada internacional. La Primera Unitat Internacional, la PIV. "Va començar sent una broma, vam coincidir tres persones amb prou motius per muntar la unitat. Jo, un periodista americà —croat de segona generació— que es diu Johnny i un hongarès de Laslovo, Julia. Al final vam arribar a ser-ne uns vint-i-un". Un galès, un anglès, un portuguès, musulmans de Bòsnia, croats d'Osijek. Tots ells aprenrien no sols a defensar-se sinó també a internar-se al costat enemic, a fer sabotatges, a col·locar mines, a reconèixer el terreny. A funcionar com una pinya. I Flores va convertir-se en el líder d'un poble de 400 guàrdies nacionals i uns centenars de civils entusiasmats amb l'*espanyol*. "Només perquè vaig tenir sort". A Osijek li havien donat un Måuser 30.6, un bon fusell de franc tirador. Per tant, els veïns van aplaudir-li moltes dianes encertades sobre caps serbis. Més tard comandaria un blindat i una vella metralladora Browning de la Segona Guerra Mundial per tots els racons del poble on feia relacions. Els guàrdies el convidaven a sortir d'"exploració". Era afable i pròdig. Es treballava el front de dalt a baix mentre aguantava els periodistes, que hi queien com un eixam. Des d'una casa del poble les patrulles de la PIV —ja legalitzada— sortien moltes matinades "a fotre-li dos coets a un tanc i fugir corrents". Eren les primeres grans batusses: "bones accions, mines que van funcionar i

"Em va bastar una setmana i mitja per saber el que passava aquí".

ARXIU

Al sud de València, Osijek

Es el segon instructor de la PIV. Alejandro, un jove d'Elx. Només té 24 anys i una vida sempre al límit. Arribava a Croàcia seguint la pista de la seva ex-dona i dels seus dos fills. Cap més relació amb Croàcia apart d'un matrimoni fracassat. Quasi de retruc, hi descobriria un país en guerra. "Després de veure les imatges per televisió em vaig decidir a quedar-me". I va voler acostar-se a Osijek. Hi descobriria un hospital "ple de xiquets amb cames amputades, envellits abans d'hora". Es va posar en contacte amb el ministeri de Defensa, i allà—conduït habitual— el van en-

viar a Eduardo Flores. "Vaig entrar aquí com un soldat normal, feia la meua guàrdia, de tot. Després es va provar que tenia bastanta experiència militar i em vaig quedar com a instructor". L'experiència militar a la PIV sona gairebé com un secret de confessió. Sona a carrers de Belfast, a complots africans i a selves centreamericanes. Tant se'ls en dona. Ara tenen un present. I en aquest present, els pagesos d'Eslovània li criden a Alejandro: "No passaran!". La consigna que els seus pares, militants d'ARDE —l'antic partit republicà— van callar durant massa anys. **O.M.**

bazookes que van encertar el blanc". Tiberis de final d'estiu i l'aiguardent begut a raig. Hi havia moral i companys.

Quan un grup de 30 guàrdies nacionals —sense ordres superiors— va abandonar una posició avançada enfront de les línies sèrbies, la PIV —també sense ordres superiors— no s'ho va pensar dues vegades. Es van quedar en aquella posició dos mesos i mig. Al principi eren 6 persones per a molta trinxera: "Vam inventar-nos un teatre inimaginable, com ara altaveus per simular que hi havia més gent, i ens en van anar arribant, fins que vam ser-ne 21". No podien guanyar: amb prou feines tenien uns quants coets anticarro, quatre rifles i *kalashnikovs* i *ous de pasqua* (granades de mà). A banda de la bogeria d'aquells homes que cada migdia garbejaven algun merengue per dins la trinxera, conscients que les granades —"800 o 900 al dia"— sempre queien en la mateixa direcció. Se sentien forts. Pocs, però forts. No hi havia rereguarda coberta, ni reforços excessius.

Tot i així, el 15 de novembre Flores va anar cap a Zagreb a recollir Johnny, que portava provisions i recanvis pel grup. Finançament privat, és clar. "Jo m'he gastat 8.000 dòlars perquè si esperes els enviaments regulars estàs perdut". Amb aquell viatge perdria Laslovo i guanyaria la vida. Hauria preferit el contrari. El matí del dia 16, quatre T-84 —els únics tancs potents de l'exèrcit iugoslau— i sis T-55 tallaven la carretera cap a Laslovo tancant completament el setge. Flores es va quedar blocat a mig camí, intentant deturar la desbandada dels policies dels pobles veïns. "Fugien com conills només de veure els tancs". No va poder evitar-ho. Tampoc va poder entrar a Laslovo per cap altre camí. Se l'havien rifat entre tots: "Es va cometre un acte que sé a qui no li podré perdonar mai. Els comandants croats van convèncer la gent que jo estava trencant el setge. Els van vendre la imatge d'un Eduardo assegut damunt d'un tanc amb la bandera croata, i que alliberaria el poble. I la gent de Laslovo, en comptes de trencar el setge, es va quedar esperant". Van resistir cinc dies mentre la Guàrdia Nacional, entre morts i desercions, intentava obrir una escletxa impossible. 450 persones, militars i civils, eren a dins. Al final es va donar l'ordre d'evacuar el poble, una caminada de 36 hores camps a través. "L'atac frontal contra Laslovo va començar contra la nostra posició, i els únics que van resistir durant vuit hores, al costat del poble, van ser els del meu grup. Vam tenir vuit ferits, que vam carregar en la fugida, però va ser un miracle que tots ens poguéssim escapar".

La guerra dels internacionals: quan el professional redimit coneix l'hongarès combatiu

Som una companyia més de l'exèrcit croat, emmarcada dins la brigada 160, l'ex-brigada Osijek. L'única diferència és que som una companyia autònoma i depenem directament del comandant de la brigada". Flores, que vesteix d'uniforme, ha de recordar ara graus, jerarquies i promocions. I acoblar-hi la Primera Unitat Internacional, la PIV, "els meus nois". Els nois d'Eduardo Flores, una quarantena de soldats que han fet de la memòria de Laslovo un bagatge innegociable. "I jo el defensaré costi el que costi". Per ara, Flores es defensa amb un compacte grup d'hongaresos d'Eslavònia i es resisteix a gaire forans. "He rebutjat molts estrangers que van arribar aquí amb la idea que aquesta era una guerra com les altres, que es podia saquejar, que es podien buscar emocions fortes o que es podien escapar de la família". Així que, entre turistes bel·licosos i bojós que volien suïcidar-se "perquè la nòvia els havia deixat", aquesta unitat de l'exèrcit croat s'ha limitat a certs professionals. Que no vol dir exactament que aquesta guerra sigui per als professionals. S'hi malviu amb salaris d'11.000 a 13.000 di-

nars, a base de cupons de gasolina i cigarrets regalats per algun civil amable. S'hi viu de pura i estricta supervivència. Però aquesta és la contradicció més púdica d'aquesta unitat. La majoria d'estrangers que hi col·laboren són ex-mercenaris fastiguejats d'un "treball" sense gaire coartades ètiques. Fins que s'han trobat immersos en un conflicte que els situa —per primera vegada, i ho saben— al cantó correcte. Just al punt que molts d'ells celebren l'última partida contra el temps. El temps de definir-se sobre conceptes tan metafísics com el bé i el mal. Són les gangues del front: allà, els termes morals es posen cada dia en qüestió.

Així doncs, s'hi han descobert lluitant colze a colze amb unes desenes de vilatans, sorruts i orgullosos, que defensaven la seva casa i ho sacrificaven tot. S'han torbat —fins al plor— davant els cervells escampats, les orelles tallades, els colls oberts i els cors arrencats que massa sovint han hagut de contemplar en les seves incursions per les zones *cetnic*. En cadascun d'aquests soldats itinerants (Frenchi, Paolo, Alejandro...) s'hi troba l'experiència, la disciplina i la discreció del soldat

curtit en la indiferència. Només que a Eslavònia, entre els camps de moresc esgrogueïts de fred, aquesta congregació de lúcids desarrelats s'ha descobert feble. Fins i tot ha descobert els propis tabús: "si fas amics, els perds". I entre quatre definicions anticomunistes, d'ajuda a una nació agredida, s'hi ha escolat certa dignitat. A Croàcia, els senyors de la guerra s'han fet persones.

Eduardo Flores pot estar content d'haver-ho aconseguit. En la seva unitat tampoc queden pagesos armats amb rifles de caça i ampolles de cervesa. Ja no són carn de canó. Són prou bons perquè el 18 de gener una demostració

de la unitat a l'aeròdrom d'Osijek —l'assalt a una hipotètica posició enemiga i el llançament des de camions en marxa— mereixés elogis continguts de l'estat major. Flores fa bon dat mentre organitza les seves estructures. Es trasllada al centre d'Osijek, a les oficines d'un ministeri oblidat, i es prepara per a noves remeses de voluntaris. Però de moment només es refia dels veterans. Com *Sagi*, vint anys i cara de nen, el primer desertor de l'exèrcit iugoslau en territori croat. Un jove que ha fet la guerra i voldria tornar enrere per preguntar-se per què els seus amics, i no ell, ja són enterrats. La PIV és tot el seu món.

O.M.

Cinc reunions exasperants a la caserna vermella d'Osijek discutint amb l'estat major croat dues hipotètiques solucions. Tanta impotència i un sol resum autoritzat: "Laslovo fou un crim de les autoritats croates. Era un poble amb una sola sortida, quasi completament assetjat pels *cetnics*. Una sola carretera cap a Ernsetinova. Set quilòmetres de terreny pla, obert. Ja des de mitjans de setembre havíem dit que no es podia tenir quatre-centes persones en un poble sense assegurar la defensa de la carretera, sinó que s'havia d'evacuar i calar-hi foc. Però no, Laslovo no es podia perdre. El vam perdre i vam perdre una pila de gent". Sàndoz, Màrin, Medzad, Arpad, Eigor i Cigo. Dotze ferits. I Edwards, un anglès fet presoner pels *cetnics*, torturat, rematat i mostrat davant les càmeres de la televisió austríaca com el veritable Flores. Només eren 21 homes. I van estar a punt

de ser sacrificats, junt amb tot un poble, en benefici de tres interessos diferents però paradoxalment concordants. El govern serbi hi posava els tigres d'Arkan, les seves tropes d'élite, per demostrar al món que —després de l'alliberament de Vukovar— podien destruir el segon símbol de la resistència croata tot establint els límits de la gran Sèrbia. Els mitjans de comunicació internacionals —la CNN, el Sky Channel, la DTN— hi posaven la parafernàlia des de les línies sèrbies, tot esperant oferir un nou espectacle de sang i fetge, de matança i exili en versió reduïda i periodista convidat. I, en darrer terme, el govern croat li plantaria a Laslovo el gloriós epítet de "ciutat màrtir" que hauria comportat les millors elegies als seus últims resistents. Deixant-se degollar pels *cetnics* haurien fet, segurament, un gran favor a la causa de Croàcia.

Les estratègies van fallar i els morts es van escapar. Laslovo ja no interessava i ara ja ningú vol recordar-se'n. Només els soldats de la PIV, que van aferrar-se a cadascuna de les cases d'aquesta vila, recordaran sempre els noms dels caiguts en combat, dels desapareguts. Eduardo, quan acabi la guerra, farà de professor a la Facultat de Dret d'Osijek. I buscarà una casa de murs blancs, en alguna illa de l'Adriàtic, per pescar lluny del món. Per ara només té clares dues coses: no votarà mai Franjo Tujman i no tornarà mai a exercir el periodisme. Tornarà a Laslovo amb un fill adoptiu, orfe de guerra, i amb el passaport croat a la butxaca. Deixarà de ser un *folk hero* per convertir-se tan sols en ciutadà d'un país lliure. Potser hi haurà final felicitat. Malgrat els comptes pendants.

Oriol Malló